

Ĉu estas iuj problemoj pro tut-mond-iĝo? Kompreneble, jes, kaj multaj. Al-iĝo de diversaj landoj kaj nacioj al tut-mondaj kun-ag-adoj estas malfacila, ĉar ĉiu lando havas siajn apartaĵojn. Inter-alie, multaj problemoj rilatas la komercon. Tamen, estas ankaŭ la ebloj forigi tiujn problemojn.

Por multaj homoj tutmonda komerco alportas **malavantaĝojn**. Tion volas ŝanĝi la just-komerca movado. La ideo aperis ĉirkaŭ 1950, kiam grupoj en Nord-Ameriko kaj Eŭropo komencis vendi aĵojn faritajn de malriĉaj homoj, **fugintaj** aŭ loĝantaj en aliaj landoj.

En 1958, la unua justkomerca vendejo ekestis en Usono, kaj post fondiĝo de justkomercaj en-port-organizaĵoj en Britio kaj Nederlando en 1969 malfermiĝis la unua **monda vendejo**. En tiuj vendejoj, kie ĉefe laboras **volontuloj**, oni vendas produktaĵojn – komence manfaraĵojn, poste ankaŭ manĝaĵojn – faritajn de ekonomie malfortaj homoj plejparte en Azio, Afriko kaj Sud-Ameriko. La produktantoj ricevas interkonsentitan, fojfoje antaŭpagatan prezon, kiu ebligas al ili **digne** vivi. Oni helpas ilin fariĝi pli **kleraj** kaj **sendependaj**, plibonigi la produktaĵojn kaj produkti per medi-amikaj kaj **daŭrigeblaj** manieroj. La laboro okazas en **sekuraj** kaj sanigaj **ĉirkonstancoj**, kun egaleco inter viroj kaj inoj kaj sen **malavantaĝigi** infanojn.

Ekde 1988, kiam naskiĝis la **etikedo Max Havelaar** por kafo, justa komerco pli kaj pli videblas en aliaj lokoj. Nun FLO (*Fairtrade Labelling Organizations International* – Justkomerca Etikediga Organizaĵo) kontrolas diversajn produktaĵojn. Krom propra komerco, la movado agas ankaŭ por tio ke la internaciaj komercaj reguloj estu pli bonaj por malriĉaj landoj. Oni faras tion ne pro kompatemo, sed pro **respekto!**

En la jaro de sia 35-jara ekzisto la Belgia organizaĵo *Oxfam wereldwinkels* (mondovendejoj) organizis Afriko-tagon por studi komercon en kaj kun tiu mondoparto, kiu malriĉas kaj eĉ malriĉiĝas. Oni invitis specialistojn pri internacia komerco, politikistojn kaj homojn kiuj laboras pri just-komercaj projektoj. Kompreneble dum tiu tago multo estis dirita; mi provos skribi nur pri kelkaj gravaj aferoj, kiel mi komprenis ilin.

Granda parto de la komerco en Afriko sub Saharo konsistas el ter-kulturaj produktaĵoj kaj **krudaj** materialoj. Ĝuste la prezoj de tiuj aĵoj multe malpliĝis dum la lastaj jaroj, kaj la Afrikaj produktantoj malmulte povas influi tion. Usono kaj Eŭropa **Unio subvencias** siajn terkulturistojn, tiel ke por la Afrikaj terkulturistoj malfacilas aŭ ne eblas **konkuri** kun la malaltaj prezoj de enportataj produktaĵoj, kaj tiom pli – por elporti siajn varojn. Dume oni **instigas** Afrikon liberigi sian komercon, tio estas, forigi la enportajn **impostojn**. Tamen libera komerco ne ekzistas, diris Jash Tandon, Uganda ekonomiisto, dum la studotago, tio estas **preteksto** por komerco, kiun EU kaj Usono volas kontroli.

Justa komerco en Afriko

EU faras bonajn promesojn sed ofte ne plenumas ilin (ĉu pro kontraŭado de aliaj EU-aj reguloj?).

Afriko pli multe partoprenas en la monda komerco ol ekzemple Usono (internacia komerco estas 50% de la **malneta enlanda produkto** en Afriko kontraŭ 10% en Usono). Estas multaj eksterlandaj investoj en Afrikon, sed malklaras, kion tio alportas por la afrikanoj. Multaj specialistoj opinias, ke Afriko mise partoprenas en mond-komerco; necesas ankoraŭ konstrui rimedojn por mem prilabori, do plivalorigi, siajn produktaĵojn kaj plivigligi la lokan komercon (tamen, en kelkaj lokoj militoj aŭ batalado malfaciligas la aferojn). Ekonomiisto Tandon esprimis la ideon, ke Afriko devas unue rompiĝi disde la monda komerco, kaj nur poste ĝi povos pli taŭge realiri ĝin, kvazaŭ rompita kaj malĝuste saniĝinta osto, kiun oni denove rompas. Oni donu al ĝi la necesan tempon kaj helpon.

ĉirkonstanco – flanka okazo
daŭrigebla – ne eluzanta la naturajn rimedojn
digna – ĝusta, konvena al ies valoro

etikedo – informasigno sur produktaĵo
fugi – forkuri pro danĝero
imposto – mono pagenda al la ŝtato
instigi – provi influi iun
klera – kapabla, lerninta
kompanio – komerca aŭ industria societo
konkuri – provi ricevi pli bonan rezulton ol iu alia
kruda – kiel la naturo produktis
malavantaĝo – kio kaŭzas malbonon
malneta enlanda produkto – suma valoro de produktaĵoj en unu lando
preteksto – ŝajna kialo por kaŝi la veron
profito – gajno
respekto – montrado de estimo
sekura – sendanĝera
subvencii – helpi per mono
unio – unuigo de ŝtatoj
volontulo – iu kiu laŭvole laboras sen ricevi monon por tio

<Rete>

<<http://www.ifat.org>>, <<http://www.european-fair-trade-association.org>>, <<http://www.worldshops.org>>, <<http://www.fairtrade.net>> (angle)